

מבחר מפירוש אברבנאל לחומש במדבר

פרשת נשוא

פרקים ד-ז

מהדורה מקוצרת של פירוש אברבנאל

עיצוב, פיסוק וכותרות: יהודה איזנברג
המהדורה כוללת תיקוני נוסח קלים
השאלות הועברו ממקומם והוצמדו לתשובות
כותרות בסוגריים מרובעים הם הוספת העורך

מבוסס על דפוס ונציה ה' שלט – 1579
<http://www.hebrewbooks.org/44335>

אתר דעת תשע"ה

<http://www.daat.ac.il/he-il/tanach>

3..... במדבר פרק ה, כא-מט

3..... פרשת סוטה

5..... [משמעות פעולות הכהן]

6..... המים המאררים

7..... [המים המאררים – נס]

8..... במדבר פרק ו, כב-כז

8..... [מתי נאמרו פרשות סוטה, נזיר וברכת כהנים?]

9..... [מדוע באה כאן ברכת כהנים?]

9..... [מהי ברכה, ומה מעמדה של ברכת כהנים]

10..... [פירוש ברכת כהנים]

12..... במדבר פרק ז

12..... נבואת משה

13..... [לכל דיבור קדמה קריאה]

14..... [משה בא בכל עת אל הקודש]

15..... [איזה קול שמע משה במשכן?]

במדבר פרק ה, כא-מט

פרשת סוטה

ייחס העם למשפחותם לבית אבותם, כדי שיוודע השתלשלותם באמת ובאמונה, וכדי שלא יחשוד אדם את אשתו, ויהיה בלבו חשדה על בניו אם בני זנונים המה, ואם הם בני איש משבט או בית אב אחר. לכן נתן להם דת ודין לדעת הממזרים שאינם בני בעלי אמותיהן, כאשר יהיה חשד בלב האיש על אשתו.

יא וַיְדַבֵּר ה' אֶל-מֹשֶׁה לֵאמֹר:

יב דַּבֵּר אֶל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם אִישׁ אִישׁ כִּי-תִשְׁטָה אִשְׁתּוֹ וּמַעְלָה בּוֹ מַעַל:

יג וְשָׁכַב אִישׁ אִתָּהּ שֹׁכֵב-זָרַע וְנִעְלַם מֵעֵינַי אִישָׁהּ

יג וְנִסְתָּרָה וְהִיא נֹטְמָאָה וְעַד אֵין בָּהּ וְהוּא לֹא נִתְפָּשָׂה:

יד וְעָבַר עָלָיו רוּחַ-קְנָאָה וְקָנְאָה אֶת-אִשְׁתּוֹ וְהוּא נֹטְמָאָה

או-עָבַר עָלָיו רוּחַ-קְנָאָה וְקָנְאָה אֶת-אִשְׁתּוֹ וְהִיא לֹא נֹטְמָאָה:

טו וְהִבִּיא הָאִישׁ אֶת-אִשְׁתּוֹ אֶל-הַכֹּהֵן וְהִבִּיא אֶת-קַרְבָּנָהּ עֲלֶיהָ

עֲשִׂירֵת הָאֵיפָה קֶמַח שְׁעָרִים לֹא-יִצָּק עָלָיו שֶׁמֶן וְלֹא-יִתֵּן עָלָיו לֶבֶנָה כִּי-מִנְחַת

קְנָאוֹת הוּא מִנְחַת זָכְרוֹן מִזְכֹּרֶת עוֹן:

זהו שאמר: **איש איש כי תשטה אשתו**, רצונו לומר איש איש ישראל, או לוי או כהן, כי תשטה אשתו, רוצה לומר שלא תלך במעשיה בדרך ישרה ונכונה, אבל תשטה ותטה מדרך היושר בעיניו ומחשבתו שיחשבה לכך. והוא מלשון שטה מעליו ועבור. ובמדרש דרשו (שם פ' ט') **תשטה** מלשון **שטות**, שאין האשה מזנה אלא א"כ נכנסה בה רוח שטות.

ומעלה בו מעל, והוא שתאהב לאיש זולתו, כי זהו המעל והבגידה בחיקו. **ושכב איש אותה**, לפי מחשבתו וסברתו, אבל **נעלם מעיני אישה**, רוצה לומר שהוא בעיניו לא ראה אמיתת הדבר, אבל ראה שנסתרה בחדר עם האיש החשוד עמה. **ועד אין בה** שאם היו בה עדים, מות יומתו שניהם הנואף והנואפת. גם **לא נתפשה** עם האיש בעודה עמו בנואפם יחד. ומפני שלא היה בדבר עדות ראייה לא לבעל ולא לעדים, אלא אמתלאות, לכן **עבר עליו רוח קנאה וקנא את אשתו**, והיה אפשר שנטמאה; או שלא נטמאה בהסתר ההוא.

הנה התבאר שאמרו **ושכב איש אותה**, אינו אלא כפי מחשבתו של הבעל, שאמרו **והיא נטמאה** אינו בודאי, אלא שהיה כן במחשבתו, ולכך יביאה לנסיון.

ובמדרש אמרו:

ומעלה בו מעל - שתי מעילות נאמרו בסוטה:
אחד לבעלה, שאומרת שהבן אשר תלד הוא שלו ויירשנו.
והשני להקב"ה, שציווה שיירשו את הארץ איש לבית אבותיו, וזו מביאה ממזר לרשת
את הארץ שאינה שלו.

ולפי שהיא אסורה לו עד שתיבדק במי המרים, אמר **והביא האיש את אשתו אל הכהן**,
שחייב האיש לבדוק את אשתו אם יש בלבו חשד עליה.
והביא את קרבנה עליה, רוצה לומר בעבורה, כי הוא אינו חוטא בדבר שיתחייב קרבן. וציווה
שתהיה מנחתה קמח שעורים, לגנות עניינה שתעשה מעשה בהמה, שאין לה יחוד עם
בעלה.

ואמר **מנחת קנאות הוא מנחת זכרון**, לפי שכל שולח מנחה או דורון לאדון לרצותו ולישא
פניו, הוא מהדר המנחה בכל כחו. אבל המקנא את אשתו, לא יביא את מנחתה לאותו
תכלית, כי אם מרוב קנאתו, ולכך ירצה שתהיה המנחה בזויה כדי שיכעס עליה האדון ה'
ולהזכיר את עוונה. בדרך המשל יביא קמח ולא סולת, משעורים ולא מחיטים, בלי שמן ובלי
לבונה, לפי שהוא מנחת קנאות: קנאת הבעל וקנאת המקום ברוך הוא. והיא מנחה לה'
שיקנא קנאתו וינקום נקמתו ממנה.

וכתב הרמב"ן שעל כן הייתה המנחה משעורים, שתהיה שערות ה' חמה יוצאה עליה. וכענין
צליל שעורים האמור בגדעון, שפתרו אותו לצער ומהומה רבה. והוא אמרו מזכרת עוון,
שיזכור עוונה האדון ה' כדי להענישה.

השאלה ה'

בכפל הדברים אשר באו בסוטה: כי הנה אמר [פסוק ט"ז] **והקריב אותה הכהן והעמידה לפני ה'**,
והוא אמרו מזכרת עוון, שפתרו אותו לצער ומהומה רבה. והוא אמרו מזכרת עוון,
שיזכור עוונה האדון ה' כדי להענישה.

טז והקריב אֶתֶּה הַכֹּהֵן וְהֶעֱמִדָהּ לִפְנֵי ה' :

כֹּה וְלָקַח הַכֹּהֵן מִיַּד הָאִשָּׁה אֶת מִנְחַת הַקְּנָאוֹת וְהִנִּיף אֶת-הַמִּנְחָה לִפְנֵי יְהוָה וְהִקְרִיב אֶתָּה אֶל-הַמִּזְבֵּחַ :

תשובה לשאלה ו'

ואמרו אחר זה **והקריב אותה הכהן והעמידה לפני ה'**, אינו חוזר לאשה, אלא למנחה,
שייקח הכהן אותה מידו של בעל, ויקריב אותה מנחה לפני ה', רוצה לומר קרוב למזבח. ואחר
זה יקח הכהן מים קדושים מכיור העזרה שנתקדשו שם, ומן העפר אשר בקרקע העזרה יתן

אל המים, ואז יעמיד הכהן את האשה לפני ה'. כי ההקרבה הראשונה נאמרה על המנחה, ולכך לא נאמר שם והקריב הכהן את האשה, אלא והקריב הכהן אותה, כי על המנחה ידבר. וההקרבה השנית נאמר על האשה כמו שאמר והעמיד הכהן את האשה.

והותרה בזה השאלה ה'.

[משמעות פעולות הכהן]

והנה ציוה שיעשה הכהן בעניין הזה שש פעולות.
האחד שיקח המים מכיור המקדש.
הב' שישליך שמה מעפר קרקע המשכן.
הג' שיפרע את ראש האשה לפני ה'
הד' שישביע אותה באלה ובשבועה. והיא תשיב אמריה אמן אמן.
הה' שיכתוב את האלות ההם בספר ומחה אל המים.
הו' שיקריב מנחתה אל המזבח.

והיו הדברים ההם כלם רומזים אל גנות מעשה האשה:
כי המים רומזים לתורת השם שהזהירה על העריות, והיא עברה עליה בטומאתה. ועפר קרקע המשכן היה רמז לכבוד בית ה' ומשכנו, שלא יבא שמה אתנן זונה ומחיר כלב. ולכן שמה ראוי שתוענש על חטאה, גם תרמוז בזה שעפר היא ואל עפר תשוב שמה. כי כן ציוה בכלי חרס, סימן שהיא תשבר ככלי חרס. ופריעת ראש האשה היה רמז לערותה כי יראה שכיסתה כלימה פניה, ומפני הבושת תכסה פניה בשערה, גם כי שערות ראשה ערוה. והשבועה והאלה היא תפילת הכהן על ענייניה, והודאתה באלתו אמן אמן לקיים הדבר, וכתבת האלות על ספר היה יותר חיזוק וקיום, וכמו שאמר ומאמר אסתר קיים דברי הפורים האלה ונכתב בספר. כי הדברים הנכתבים הם כמסמרות נטועים. והיה נמחק השם המפורש הנזכר בשבועה במים ההם, להגיד שמפני מעשיה נמחק השם הנכבד ההוא, והיא לרוע מעשיה ביזתה התורה והמקדש וביישה פני בנות ישראל, ועל הכל השם הנכבד הנמחק שם בסיבתה. ואמנם הקרבת המנחה הוא כאלו הייתה היא מעידה על גנות מעשיה ושטיפת זימתה.

ובמדרש אמרו:

למה מים מן הכיור? לפי שהכיור נעשה ממראות הנשים הצובאות פתח אוהל מועד לחסידותם וקדושתם. ולמה מים ועפר וכתב השם הנכבד? מים לרמוז שבאה מטפה סרוחה. ועפר שהולכת למקום עפר ורמה. והכתב לפני מי היא עתידה ליתן את הדין, באותה שלשה שזכר עקביא בן מהללאל.

יט וְהִשְׁבִּיעַ אֶתְּהָּן הַכֹּהֵן וַאֲמַר אֶל-הָאִשָּׁה
אִם-לֹא שָׁכַב אִישׁ אִתְּךָ וְאִם-לֹא שְׁטִית טְמֵאָה תַּחַת אִישׁךָ הַנָּקִי מִמִּי הַמְּאָרְרִים הָאֵלֶּה:
כ וְאָתָּה כִּי שְׁטִית תַּחַת אִישׁךָ וְכִי נְטַמְאִית וַיִּתֵּן אִישׁ בְּךָ אֶת-שְׁכַבְתּוֹ מִבְּלַעְדֵי אִישׁךָ:
כא וְהִשְׁבִּיעַ הַכֹּהֵן אֶת-הָאִשָּׁה בְּשִׁבְעַת הָאֵלֶּה וַאֲמַר הַכֹּהֵן לָאִשָּׁה
יִתֵּן ה' אוֹתְךָ לָאֵלֶּה וְלִשְׁבַּעַת בְּתוֹךְ עַמְּךָ בְּתֵת ה' אֶת-יָרְכְךָ נִפְלֵת וְאֶת-בֶּטְנְךָ צְבָה:
כב וּבָאוּ הַמַּיִם הַמְּאָרְרִים הָאֵלֶּה בְּמַעֲיַן לְצַבּוֹת בָּטָן וְלִנְפֹל יָרֵךְ וְאֶמְרָה הָאִשָּׁה אָמֵן אָמֵן:

והייתה האלה והשבועה **אם שטית טומאה**, רצונו לומר אם לא נטית מן הדרך הישר, ולא באת לידי טומאה שהוא בפועל המשכב – הנקי. תהיי נקיה מהמים ההם שהם ימררו את חיי השוטה אותם.

אבל אם נטמאת, יהיו המים ההם לצבות בטן ולנפיל ירך, רוצה לומר שעם היות שהמים האלה בטבע אין בכוחם לצבות בטן ולנפיל ירך, הנה בהשגחת השם ועל דרך נס ובכח השבועה והאלה הזאת, יבואו במעיך לצבות בטן ולהוליד נפח גדול בו, ולנפיל ירך שלא תוכלי להלוך ברגליך, באופן שתהיי לאלה ולשבועה בתוך עמך, שיאמר המקלל לכל אשה 'תהיי כפלונית'.

והייתה הירך נופלת, כנגד השכיבה בעת המשגל. והבטן צבה, רצונו לומר לנפוח מחולי השקוי מהפסד הכבד, לפי שאם חשבה לזנות כדי שתהר, תהיה בטן צבה, תהר עמל ותלד שקר.

ולפי שהיו הקללות שתיים, הייתה תשובת האשה **אמן ואמן**: אמן לנפילת הירך, ואמן להצבות הבטן. או יהיה אמן יהיה כדבריך אם נטמאתי, ואמן יהיה כדבריך שאנקה אם לא נטמאתי. ואם לא רצתה לומר אמן אמן, דינה כאלו הודתה, ולא ימחה שמו במים, ותיחנק בב"ד, כי הוא עדות נאמנה על מעשיה.

וחז"ל אמרו, שהיו ב"ד הגדול אומרים לה:

בתי הרבה עשו כן. היין עושה הרבה, והצחוק עושה הרבה, ילדות עושה הרבה, שכנים רעים עושים הרבה. ואומרים לה הרבה קדמוך, ואנשים גדולים ויקרים תקף יצרם עליהם ונכשלו. ומגידים לה מעשה יהודה ותמר, ומעשה ראובן ופילגש אביו, ומעשה אמנון ואחותו, עד שתודה ולא תגרום לשם הנכבד שימחה על המים. ואם הודת שוברת כתובתה ויוצאה.

ולדעת אחרים תהרג, והוא הנכון.

המים המאררים

השאלה הז'

במי המרים למה קודם השתיה קראם מי המרים המאררים ואח"כ בכתיבת האלות אמר אל מי המרים ולא קראם אז המאררים. ובפועל אמר ובאו בה המים המאררים למרים. הרי

שפעם קראם מאררים בלבד, ופעם מרים, ופעם מרים המאררים.

תשובה לשאלה ז'

כג וכתב את-האלת האלה הכהן בספר ומחה אל-מי המרים:
כד והשקה את-האשה את-מי המרים המאָררים ובאו בה המים המאָררים למרים:

ואמנם למה נקראו המים מי המרים המאררים, נראה לי שמפני העפר שהיה בתוך המים, או מפני דיו האלות שנמחק בהם, קראם מי המרים. כי הם בעצמם היו מרים לחיך השותה אותם. ובבחינת הפועל אשר יעשו באשה כשנטמאת, קראם מאררים, כי ישימו בה מארה וקללה ומרה באחרונה.

והנה בראשונה אמר **וביד הכהן יהיו מי המרים המאררים**, רוצה לומר המרים בעצמם והמאררים בפעולתם. וכן בשבועה אמר הנקי ממי המרים המאררים האלה, שהם תארי המים כפי הבחינות שזכרתי. וכן אמר **ובאו המים המאררים האלה במעיך**, שהם תארי המים שזכר כן, כדי להפחידה.

אבל אחר כך בעניין השם אמר, **וכתב את האלות האלה הכהן בספר ומחה אל מי המרים**, לפי שאז קודם השתיה היו מים בטבעם, ועדיין לא היו מאררים כפי פעולותיהם. אבל בשתיה האשה אמר **והשקה את האשה את מי המרים המאררים**, כי בשתייתה אותם יתחברו שתי הבחינות. וכן אמר ובאו בה המים המאררים למרים, עניינו שבתוכה ובבטנה יהיו המים המאררים ההם עושים פעולותיהם הנסיים מהמארה, כמו שהיה המרירות בטבע בהם.

ובמדרש אמרו **וביד הכהן יהיו מי המרים**, מגיד שאין המים נהפכים למרים אלא ביד הכהן. וכן אמר אבוא דשמואל, צריך שיתן דבר מר בתוך המים ולמה ירכך נופלת ובטנך צבה היא פשטה לו ירכה לפיכך ירכה נופלת. היא קבלתו על ברכיה לפיכך בטנה צבה.

[המים המאררים – נס]

וכבר זכר הרמב"ן שאין בכל משפטי התורה דבר כלו נס מפורסם כעניין הזה, שהוא פלא קבוע שיעשה השם בישראל בהיות רובם עושים רצונו של מקום. כי חפץ למען צדקו ליסר בנות ישראל ולנקות אותם מבנים ממזרים, כדי שיהיו ראויים להשרות שכינתו ביניהם. ולפיכך פסק הנס הזה משעה שנתקלקלו העם בעבירות העריות.

וכן ארז"ל:

משרבו הנואפים פסקו מי סוטה, שנאמר לא אפקוד על בנותיכם כי תזנינה ועל כלותיכם כי תנאפנה, כי הם עם הזונות יפרדו ועם הקדשות יזבחו ועם לא יבין ילבט.

וכן אמרו ונקה האיש מעון, בזמן שהאיש נקי מעון מים בודקים את האשה. אין האיש מנוקה מעון, אין המים בודקים את אשתו.

ואמר הכתוב כאן ואחר ישקה את האשה את המים. להגיד שהקרבת המנחה קודם לשתיית המים.

כח ואם-לא נטמאה האשה וטהרה הוא ונקתה ונזרעה זרע:

...

לא ונקתה האיש מעון והאשה ההוא תשא את-עונה:

וחד"ל אמרו: אחר שתמחה הספר אי אפשר שלא תשתה, כי משקין אותה בעל כרחו. אפילו שהודתה. ולכך סמך למחייה ההשקאה.

והיה אם טהורה היא, שלא שכב איש אותה זולת בעלה, ונקתה. רוצה לומר תנקה האשה ממי המרים המאררים אשר שתתה, שלא יזיקוה. ונזרעה זרע, שתהר מאישה אם הייתה עקרה קודם לזה.

ואמר ונקתה האיש מעון והאשה ההיא תשא את עונה. להגיד שכאשר תמצא האשה טהורה ונקייה, לא נחשוב שיש על בעלה עוון פלילי בהיותו חושד בכשרים. אין הדבר כן, כי עשה מה שראוי לחשוד אותה אחרי אשר נסתרה. ולכן ונקתה האיש - הבעל - מהעוון. ואם נמצא שנטמאת, היא תשא את עונה וענשה כאמור.

ויש מפרשים שאף שתמצא טהורה, עכ"פ תשא את עונה. לפי שהיא בסיבת הסתרה עם האיש הזה הזר הביאה חשד בלב בעלה, עד שהוצרך לכל הנסיון הזה.

והותרה השאלה הז'.

במדבר פרק ו, כב-כז

[מתי נאמרו פרשות סוטה, נזיר וברכת כהנים?]

[ונציה 567] דעת **המפרשים** ששלשת הפרשיות האלה, סוטה ונזיר וברכת כהנים, נאמרו ביום שהקים משה את המשכן באחד בניסן, כי שם נאמר וישא אהרן את ידיו אל העם ויברכם. אבל לא נתנו טעם אם אז נצטוו בהם, למה לא נכתבו ולא נאמרו אלא במקום הזה.

ולכן אחשוב שהדברים שנכתב בתורה כפי זמניהם נכתבו בסדר אמיתי. וראוי שלא נאמרו שלשת אלה המצוות בהר סיני ביום הקמת המשכן, אלא בזמן ובמקום שנכתבו כאן, רוצה לומר במדבר סיני, ומן אוהל מועד נאמרו כסדר כתיבתם.

ועם היות שביום השמיני למלואים אהרן ברך את העם, עדיין לא היה יודע סגנון הברכה הזאת עד המקום הזה שנצטוו בה. כי אחרי שציווה השם במצות הסוטה ובמצוות הנזיר

מהטעמים אשר זכרתי למעלה, ציוה בברכת הכוהנים. מפני שבהיות המחנה כולו על הסדר האלהי שנתיישב משכן האלהים באמצע, כמו לב באמצע הגוף, והלוויים במשמרותיהם כפי משפחותיהם סביבו בצדדים ידועים, והדגלים לשבטי ישראל ונשיאיהם סביב סביב איש על דגלו, כמו שסיבתם החכמה העליונה, היה המחנה קדוש יפה אף נעים.

[מדוע באה כאן ברכת כהנים?]

השאלה הט'

למה בא כאן צוויי ברכת הכוהנים לישראל? כי הנה בפרשת ויהי ביום השמיני כתוב וישא אהרן את ידיו אל העם ויברכם, והברכה הייתה זאת שנזכרה כאן. יברכך. יאר. ישא. ולמה לא נזכר שמה עליה, ונזכר כאן אחרי מניין העם והלוויים?

תשובה לשאלה ט'

לכך ציוה יתברך למשה שיצוה לאהרן ולבניו סגנון הברכה אשר יברכו בזאת את בני ישראל כולם, כי בראותם אוכלוסיהם, יברך אותם כדי שלא יגיע אליהם נזק עין הרע. שהרי בלק לזה עצמו נתכוון, באשר שכר את בלעם לקלל את ישראל, שיזיקם בעין הרע שהיה לו, ולכך הוליכו למקומות שיראה מהם כל ישראל שוכן לשבטיו, כמו שיתבאר.

הנה אם כך, נצטוו ישראל אהרן ובניו על ברכת כוהנים לצורך העם, להיותם בדגליהם ועל משמרותיהם. ואולי לזה הייתה הברכה שלושה פסוקים, ובכל פסוק מהם זיכרון השם המפורש.

והיה זיכרון הפסוק הראשון **יברכך ה' וישמרך**, על דגלי ישראל ושבטיהם, שהשם יתברך יברך את בית ישראל ושומר נפשות חסידיו ישמרם.

והיה הפסוק השני כנגד הלוויים **יאר ה' פניו אליך ויחנך**, כי להיותם מורי התורה ומלמדיה, כמו שאמר יורו משפטיך ליעקב ותורתך לישראל, ברכם באור פנים, שהוא הידיעה והחכמה והחנינה, מלשון חונן לאדם דעת.

וכנגד הכוהנים שהיו במחנה שכינה, בא הפסוק השלישי, **ישא ה' פניו אליך וישם לך שלום**, כי בעבור שהם היו נושאים את כפיהם אל השם בתפילה על ישראל, ברכם שיקבל השם תפילתם תמיד, והוא מלשון **הישא מכם פנים**.

ואמר **וישם לך שלום**. שלא יהיה ביניהם מריבה.

והותרה השאלה הט'.

[מהי ברכה, ומה מעמדה של ברכת כהנים]

ואני כבר כתבתי על פסוק **ויהי כי זקן יצחק** שהברכה שם משותף:

כי יש ממנה מהשם יתברך לנבראיו, והיא השפעה והטבה, כמו שנאמר **וה' ברכך את אברהם**

בכל; ברכת ה' היא תעשיר.

ויש ברכה שהיא מהנבראים אליו יתברך, והיא הילול ושבח, כמו **ויברך דוד את ה'**; אברכה את ה' **בכל עת תמיד תהלתו בפי** ודומיהם.

ויש ברכה שהיא מהנבראים קצתם לקצתם, והיא אינה שפע כמו ברכת השם לנבראיו, ולא שבח והודאה כברכת הברואים לבורא, אבל תפילה ובקשת רחמים על המתברך, שישפיע עליו הקדוש ברוך הוא מברכתו.

ולזה נאמר כאן: **דבר אל אהרן ואל בניו לאמר כה תברכו את בני ישראל אמור להם**, רוצה לומר, שלא יחשבו אהרן ובניו **שהם** מברכים ומשפיעים בעצם ואמת הברכה העליונה על ישראל, כי אינם אלא מתפללים בלבד על ברכתם. וזהו **אמור להם**, שיהיה ענינם אמירה ותפילה עליהם בלבד לא דבר אחר.

[פירוש ברכת כהנים]

[הפסוק הראשון]:

ואמר **יברכך ה' וישמרך**, שהיא ברכה בעניני הגוף שיברך וישפיע עליהם טובות הרבה: בני חיי ומזוני. וישמור אותם שלא יחסרו מהם, שכל דבר נוסף צריך שמירה, כי להיות הדגלים באים להלחם בשבעת העממים, היו צריכים ברכה ושמירה רבה.

ולפי שהיה הפסוק הזה נאמר על טובות הגוף, לכן באו בו שתי תיבות בלבד, זולת השם המפורש, והם **יברכך וישמרך**. ואמר וישמרך אחר יברכך, לפי שיברכך נאמר על העושר והתוספת בטובות הגשמיות, ומפני שפעמים רבות יש עושר שמור לבעליו לרעתו, יוצרכו לשמירה.

והפסוק השני

ברך אותם בטובות הנפשיות מהדעה והחכמה, באומרו **יאר ה' פניו אליך ויחנך**, שיאיר על נפשם אור השכל, כמו שאמר **באורך נראה אור**. ויחנך - כי היה מתת אלהים וחסדו אשר חנן אלהים את עבדיו, וכמו שאמר **אלהים יחננו ויברכנו יאר פניו אתנו סלה**. וכן אמר וחננתי אתה אשר אחון. ולהיות החנינה מיוחדת להשכלת הנפש וחכמתה, תקנו ז"ל בתפילתנו לומר אתה חונן לאדם דעת.

ובעבור שהיה הפסוק השני הזה בטובות הנפשיות, לכן באו בו ארבע תיבות זולת השם הנכבד, והם **יאר פניו אליך ויחנך**. גם שמפני שאמר יברכך וישמרך, השמירה האמיתית היא שלא להסב פנים מן הנשמר. על כן אמר אחריו יאר ה' פניו אליך, כי באור פני מלך חיים.

ובפסוק השלישי

באו מלבד השם הנכבד שש תיבות שהן **ישא פניו אליך וישם לך שלום**. לפי שהוא כולל לשני השלמויות יחד, הגופני והנפשי. ולכך היה מספר תיבותיו כמספר שני פסוקים הראשונים יחד. כי הפסוק הזה רומז אל ההשגחה האלהית על הגוף ועל הנפש יחד, עד שיגיעו אל תכלית ההצלחה. והוא המכונה בנשיאת הפנים, שהוא הפך הסתרת הפנים, כי דבקות ההשגחה משלים לגוף ולנפש גם כן, כמו שאמר ופנית אליכם, שהוא הפך אעלים עיני מכם.

ואמר **וישם לך שלום**, שהוא מאמר כולל, שיהיה שלום ביניהם לא קטטות ולא חילוק מלכויות, ושיהיה להם אורך ימים ושנות חיים שלום בגופים בין לחותיו ויסודותיו. ונכלל בשלום גם כן חיי עולם הבא, כמו שאמר יבא שלום ינחו על משכבותם.

הנה אם כן יוכלו בברכות הקצרות האלה כל מיני הטובות, איש לא נעדר.

ולפי שהכוהנים היו בזה מברכים במקרה מצד שיתפללו לשם על ברכתם של ישראל, והמברך האמיתי להם היה הקדוש ברוך הוא בהשפעתו. לכן אמר **ושמו את שמי על בני ישראל ואני אברכם**. רוצה לומר, הנה הכוהנים אין בהם אלא הדיבור והתפילה שישומו ויזכירו שמי המיוחד לי על בני ישראל, ואני אברכם באמת הברכה וההשפעה, כי ממני היא ולא מהם.

זהו הדרך הנכון בעיני בפירוש הברכה הזאת.

גם אפשר לפרש עוד הברכה הזאת בדרך אחרת. והוא, שכבר זכרו **המדיניים** שהמדינה תתחלק בכלל בשלושה חלקים מבני אדם:

החלק הראשון – עובדי האדמה ובעלי האומניות והמלאכות שיקראו עובדים.

והחלק השני - מתבודדים ומעיינים, אם בחכמות ובמשפט ואם בתפילות שיקראו עיוניים.

והחלק השלישי - אנשי המלחמה וגיבורי הארץ, והם הנקראים אנשי חיל.

וחכמי רומי קוראים אותם לאבור"אטורי, אור"אטורי, דיפ"ינשורי.

והייתה ברכת הכוהנים על שלשתם, להיות הקבוץ המדיני מתחלק אליהם.

כי כנגד חלק העובדים, אמר יברכך ה' וישמרך, שישלח ברכה בכל מעשה ידיכם וישמרכם מכל נזק.

וכנגד חלק המעיינים, אמר יאר ה' פניו אליך ויחנך.

כנגד אנשי החיל אמר, ישא ה' פניו אליך וישם לך שלום. רוצה לומר ולא למלחמה להיכשל בה.

ושמו את שמי - הכוהנים הנזכרים ישימו ויזכירו שמי המיוחד לי, והוא השם המפורש על בני ישראל בברכם אותם, ואז אני אברכם, כי בכל מקום אשר יזכירו את שמי אבא אליהם ואברכם.

ואפשר שאמר **ואני אברכם** - כולל למברכים ולמבורכים יחד.

ולפי שהיה צריך המזכיר את השם לדעת אותו, היה הכהן גדול יודע השם הנכבד ומזכיר אותו בברכת כוהנים באותיותיו, והכהן הדיוט מפני שלא היה יודע אותו, היה מברך במדינה בכינויו. וזה השם היה מוסר האב לבניו. והרב לתלמידיו פעם אחת בשבוע. והיו מבליעים אותו בנעימות אחיהם הכוהנים. כי הוא דבר אלהי ונעלם מאוד.

וב**מדרש** אמרו:

יברך ה' - זו מצות עשה. וישמרך - זו מצות לא תעשה. יאר ה' פנים אליך - זה תורה שבכתב, דכתיב כי נר מצווה ותורה אור. ויחונך - זו נבואה, כדכתיב כי מצאת חן בעיני. ישא ה' פניו - זו מלכות בית דוד, שנאמר ודוד עבדי נשיא להם לעולם. וישם לך שלום - זה שמו של הקדוש ברוך הוא שאינו נקרא אלא כן בפי הבריות.

רצו בזה שהייתה ברכת הכוהנים לישראל:

בפסוק הראשון שידריכם הקדוש ברוך הוא בעשיית מצותיו ובשמירת אזהרותיו, וזה בערך העם כולו.

ובפסוק השני ברכם בידיעת התורה ובהגעתם למעלת הנבואה, שהם מדרגות חכמי ישראל ונביאיו.

ובפסוק השלישי ברכם בנשיאות מלכי בית דוד, שזה יהיה בזמן הגאולה העתידה ובשמו של הקדוש ברוך הוא, שאז יהיה נודע בפי כל הבריות, וכמאמר הנביא כי אז אהפוך אל עמים שפה ברורה לקרוא כלם בשם ה' ולעבדו שכם אחד וגו'. והוא גם כן פירוש נאה ונכבד ומתקבל.

במדבר פרק ז

ביאור הפרשה, השאלות והתשובות

נבואת משה

ז,פט ובבא משה אל-אֱהִל מוֹעֵד לְדַבֵּר אֵתוּ
וַיִּשְׁמַע אֶת-הַקּוֹל מִדְּבַר אֱלֹהֵי מַעַל הַכַּפְּרִית אֲשֶׁר עַל-אֶרֶץ הָעֵדֻת
מִבֵּין שְׁנֵי הַרְרָבִים וַיְדַבֵּר אֵלָיו:

השאלה הט'

באומרו בסוף הסדר **ובבא משה אל אוהל מועד לדבר אתו וישמע את הקול מדבר אליו מעל הכפורת** וגו' כי הנה הפסוק הזה סותר למה שארז"ל שלכל הדברות ולכל אמירות ולכל הצווים קדמה קריאה לשון חיבה, ושבנין אב לכולן הוא **ויקרא אל משה וידבר ה' אליו** שהפסוק הזה מורה על חילופו, שבכל עת שהיה רוצה לשמוע הקול האלוהי הזה, בא אל אוהל מועד ושומע הדיבור. ולא היה אם כן הדבר תלוי בקריאה. גם קבלו שהיה משה רבנו ע"ה מנבא בכל עת שירצה, ואם לא היה מנבא אלא כשיקראוהו, לא היה מנבא בעת שירצה.

השאלה הי'

באומרו **ובבא משה אל אוהל מועד לדבר אתו וישמע את הקול**, שמורה שבאוהל מועד, שהוא ההיכל, היה שומע את הקול, לא לפני לפני. **וחז"ל** קיימו שאהרן היה ב'אל יבוא', ואין משה ב'אל יבוא', כי משה היה בא לפני לפני בכל עת לשמוע הקול האלהי. והכתוב הזה מורה שאין הדבר כן, שלא היה נכנס מבית לפרוכת לקודש הקודשים, כי אם אל אוהל מועד בלבד, ושם היה שומע את הקול. וידוע ששם היה נכנס בכל עת גם אהרן ובניו, להטיב את הנרות ולהקטיר את הקטורת בבוקר ובערב. ואיך אמרו אם כן, שאהרן ב'בל יבוא' ואין משה ב'בל יבוא'? ובפירוש הפסוק אבאר עוד שני הספקות.

תשובות לשאלות ט – י'

כבר זכרתי בשאלות שהפסוק הזה יראה ממנו הכחשת שני כללים שקיימו וקבלו **חז"ל**.

[לכל דיבור קדמה קריאה]

הכלל הראשון שהם אמרו לכל הדברות וכל האמירות ולכל הצווים קדמה קריאה, ובנין אב לכולם **ויקרא אל משה וידבר ה' אליו מאוהל מועד** וגו'. שראשונה קראו, ואח"כ דיבר אתו.

אבל הכתוב הזה מעיד על חילופו, באומרו **ובבא משה אל אוהל מועד, וישמע את הקול מדבר אליו**. מורה שבכל עת שהיה משה רוצה לשמוע הקול האלהי, היה בא אל אוהל מועד ומיד הוא שומע את הקול. ולא היה א"כ הדבר תלוי בקריאה, אלא ברצון משה לבוא שמה. וכן קבלו שמשה היה מנבא בכל עת שירצה. ואם לא היה מנבא אלא כאשר יקראוהו, לא היה מנבא בכל עת שירצה.

והראיה שהביאו מפסוק ויקרא אל משה, אינה ראייה, כי שם היה זה מפני שאז הוקם המשכן, וכבוד ה' מלא את המשכן, ולא יכול משה לבא אל אוהל מועד כי שכן עליו הענן וכבוד ה'. ומפני זה הוצרך יתברך בפעם ההוא לקרוא אל משה לדבר אתו

מאוהל מועד, מפני שלא היה יכול הוא מעצמו לבוא שמה.
לא שיהיה זה בנין אב לכל הדברות ולכל האמירות ולכל הצווים, שתקדם להם קריאה.

[משה בא בכל עת אל הקודש]

והכלל השני הוא מה שקבלו, שהיה אהרן ב'בל יבוא', ואין משה ב'בל יבוא'. רצונם לומר, שמה שציווה יתברך לאהרן שלא יבוא בכל עת אל הקודש מבית לפרוכת אל פני הכפורת אשר על הארון, לא היה נכלל משה בזה. כי משה היה בא שמה בכל עת לשמוע הקול האלהי. אבל הכתוב הזה מורה, שמשה לא היה נכנס מבין לפרוכת אל קודש הקודשים, כי הוא היה בא אל אוהל מועד בלבד, ושם היה שומע את הקול שהיה יוצא מלפני לפנים מעל הכפורת מבין שני הכרובים. לא שיכנס משה רבנו שמה, ולא שיעמוד לפני הכפורת אשר על הארון לשמוע את הקול.

וכן כתב **הרלב"ג** בפירושו, שמרע"ה בהיותו באוהל מועד היה שם שומע את הקול שהיה יוצא מלפני לפנים.

אוהל מועד הוא ההיכל אשר שם השולחן והמנורה ומזבח הקטורת, וכמו שהיה נכנס שם משה, כן היה נכנס שם אהרן ובניו גם כן, להטיב את הנרות בבוקר ובערב, ולהקטיר את הקטורת בשעות ההם, ולערוך הלחם על השולחן בזמנו. ומה הוא א"כ הצווי והאזהרה מ"לא יבוא בכל עת אל הקדש", שאמרו שאהרן ב'בל יבוא', ואין משה ב'בל יבוא'? והוא באמת סתירה רבה לדבריהם בקבלתם.

אבל כשיובנו דבריהם על מתכונתם יובנו הספקות האלה.
זוה, שהקריאה שאמרו שקדמה בכל הדברות, אינה שיקרא השם אל משה בהיותו במחנה או באוהלו הפרטי, ויאמר לו **עלה אלי הרהר**, או **לך אל אוהל מועד ושם אדבר אליך**. כי זה הרי הוא דיבור וצווי בפני עצמו, ויצטרך לו שתקדם קריאה אחרת, וכן קריאה לקריאה, ואין לדבר סוף ותכלית. אבל כיוונו, שבכל הדיבור וצווי שידבר או יצוה השם למשה, היה התחלת הדברים בקריאת שמו. כאלו תאמר: משה, דבר אל בני ישראל; או: משה, דבר אל אהרן, וכיוצא בו. שכל אמירה ודיבור וצווי, הייתה התחלתו בקריאת שם משה. לכך אמרו שהוא לשון חיבה, כי לאהבתו אותו יקראהו בשמו.

והנה אם כן משה היה מנבא בכל עת שירצה, כי הוא בבואו אל אוהל מועד, מיד בא אליו הקול לדבר אתו. אבל באותו דיבור או אמירה או צווי הייתה הקריאה, והוא זיכרון שם משה לחבבו. ועשו בנין אב מן ויקרא אל משה על דרך האסמכתא.

ואמנם הכלל השני אין בו ג"כ סתירה, לפי שלא בא הכתוב הזה להודיע באיזה מקום היה עומד משה כשהיה שומע את הקול, אלא להגיד שהיה שומע קול נבואתו משהיה נכנס באוהל מועד, שכולל ההיכל וקודש הקדשים, לא במקום אחר חוץ משם. כי גם בהיותו בחצר המשכן, לא היה שומע הקול, אלא בבואו אל אוהל מועד לדבר אתו הש"י, היה שומע את הקול מדבר אליו מעל הכפורת מבין שני הכרובים. כי היה משה נכנס שמה ושומע אותו קול שהיה מדבר אליו משם, ותמונה לא היה רואה זולתי קול.

ואם לא היה משה נכנס שמה, לא היה משיג שיוצא הקול הדובר בו מעל הכפורת מבין שני הכרובים, כי אולי היה הדיבור יוצא מצד אחר. אבל משה בבואו אל אוהל מועד לשמוע הקול, היה רואה אותו קול יוצא מעל הכפורת מבין שני הכרובים, לפי שהוא היה בקודש הקודשים שמה, כאילו היה הקול ההוא מדבר אתו פנים בפנים במקום ההוא. וכמו שנאמר לו על זה ונועדתי לך שם ודברתי. וכבר יורה על זה אמרו **וידבר ה' אליו מאוהל מועד**, ולא אמר באוהל מועד.

ומזה למדו **חז"ל**, שהיה הקול נפסק ולא היה יוצא מאוהל מועד.
 ודרשו עוד:

מאוהל מועד - יכול מכל האהל, ת"ל מבין שני הכרובים.

הנה התבאר שאין הכוונה באומרו **ובבא משה אל אוהל מועד וישמע את הקול**, שהיה שומע הקול שמה. אלא שעד אותו מקום היה שומע הקול ונפסק. אבל עצם הדיבור לפני לפנים, היה במקום שלא היה נכנס אלא משה לבדו. ולכך נאמר עוד בסוף הדברים **וידבר אליו**, רצונו לומר שמשה היה שומע הדיבור משנכנס באוהל מועד. אבל הכוהנים הבאים שמה לא היו שומעים אותו.

והותרו בזה השאלות הט' והי'.

[איזה קול שמע משה במשכן?]

ונשאר עתה לבאר מה היה הקול הזה שהיה שומע שם אדון הנביאים.
 והרב **המורה** יחשוב שלא היה קול מוחש, אלא השגה נבואית עליונה.
 ואין ראוי לקבלו, כי הנה במעמד הר סיני נאמר והאלהים יעננו בקול, וישראל כלו במעמד ההוא שמעו קול אלהים מדבר מתוך האש.
 אבל הרב יאמר שהקול ששמעו ישראל בסיני היה קול נברא מבלי חתוך אותיות, מפני שלא היו כולם הם מוכנים לנבואה. אמנם משה, שהייתה מעלתו בנבואה על כל הנביאים, למה תהיה ע"י קול? ואם אמרנו שהיה קול נברא מתחדש בדמיון משה, תתחייב שתהיה נבואתו

ע"י הכח המדמה, והוא בהפך מה שקבל הרב. זזה הספק עצמו מתחייב במראה המשכן בצורה מוחשת, שהראהו ית' בהר כל המוחשת ההן חומריות, ולא היו מגדר נבואת משה ומדרגתו.

אבל אמיתת הדבר הזה הוא, שכבר מצאנו קול בנביאים למיעוט מדרגתם, כקול שבא אל שמואל טרם ידע את ה'. ומצאנו ג"כ במרע"ה השגת קול מוחש וראיית צורות. שהם כולם השגות חושיות. אבל לא היו במרע"ה מפני גסותו וחמריותו, אלא לצורך הדבר המושג. והוא, כי כאשר יצווה ית' למשה על מלאכת המשכן, כדי שיקבל משה ציור הדברים ההם לצוות על עשייתם כפי אמיתותם, הראה לו הקדוש ברוך הוא כל מעשה המשכן בצורה מוחשית, כדי שיציור הדבר ההוא בנפשו של משה בשלמותו, וכן יצווה אותו לאומנים לעשותו, כי היו הדברים הנראים בחוש הראות מצויירים בנפש יותר מהנשמעים בדבר שפתיים.

וכן כשהיה השם מדבר אליו הדברים שיכתוב משה בתורה, מהסיפורים והמצוות, והיה כדי שיהיו נכתבים הדברים ההם באותו אופן עצמו שיצאו מפי הגבורה, הוצרך ית' להשמיעם למשה בקול מוחש, כדי שאותם המלות והדברים בעצמם ובלשונם שישמע באוזניו יכתוב על ספר תורה כמעתיק מספר קדמון.

הנה א"כ ראה הצורות המוחשות ממלאכת המשכן בהר, ושמע את הקול מעל הכפורת, שהם השגות מוחשות לצורך הדברים עצמם, עם היות המושג בתכלית הרוחניות.